

Δίκαιη Κατανομή της Γης, Προσκόλληση στην Αγροτική Παραγωγή και Ανάπτυξη του Σχολικού Εγγραμματισμού:

Μια εμπειρική μελέτη για την περίπτωση της Ελλάδας
κατά το δεύτερο μισό του 19ου Αιώνα

Τρύφωνας Λεμοντζόγλου

Διδάκτωρ Οικονομικών του Πανεπιστημίου της Σιένας

Περίληψη

Σύμφωνα με πολλούς ιστορικούς και μελετητές, μια πιο δίκαιη κατανομή της γης, καθώς και η σταδιακή ενίσχυση της σύγχρονης βιομηχανίας έναντι του παραδοσιακού τρόπου αγροτικής παραγωγής, φαίνεται να συνδέονται στενά με την ανάπτυξη και διεύρυνση του δημόσιου συστήματος μαζικής εκπαίδευσης που έλαβε χώρα στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα. Η παραπάνω διατύπωση βασίζεται στην υπόθεση της λεγόμενης συμπληρωματικότητας μεταξύ βιομηχανικού κεφαλαίου και ανθρώπινων δεξιοτήτων, σύμφωνα με την οποία η αγροτική γη και το βιομηχανικό κεφάλαιο χαρακτηρίζονται από διαφορετικούς βαθμούς συμπληρωματικότητας με το ανθρώπινο κεφάλαιο. Κατά συνέπεια, η τάξη των πλούσιων γαιοκτημόνων ήταν συχνά απρόθυμη να προωθήσει και να υποστηρίξει την επέκταση της καθολικής, δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης, κυρίως λόγω του μικρού βαθμού συμπληρωματικότητας ανάμεσα στον παραδοσιακό τρόπο αγροτικής παραγωγής και την ανάπτυξη των ανθρώπινων δεξιοτήτων. Αντίθετα, η ανερχόμενη αστική καπιταλιστική τάξη είχε μεγάλα οφέλη από την είσοδο στην παραγωγική διαδικασία ενός καλά εκπαιδευμένου και καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού, προωθώντας μια σειρά από σημαντικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η παρούσα μελέτη αποτελεί την πρώτη εμπειρική προσπάθεια να εξεταστεί η σχέση μεταξύ δίκαιης κατανομής της γης και ανάπτυξης του σχολικού εγγραμματισμού στην Ελλάδα κατά τα τέλη του 19ου αιώνα. Για το σκοπό αυτό μια νέα βάση δεδομένων κατασκευάστηκε, βασισμένη σε στοιχεία που αντλήθηκαν από τις ελληνικές απογραφές πληθυσμού κατά τα έτη 1870 και 1879. Τα αποτελέσματά μου επιβεβαιώνουν τις προηγούμενες προβλέψεις από τη διεθνή βιβλιογραφία, υποδεικνύοντας μια θετική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της δίκαιης κατανομής της γης και των ποσοστών του αλφαριθμητισμού στην Ελλάδα κατά τα τέλη του 19ου αιώνα. Από την άλλη πλευρά, η προσκόλληση της παραγωγής στις παραδοσιακές αγροτικές δραστηριότητες βρέθηκε αρνητικά και σημαντικά συσχετισμένη με την επέκταση του σχολικού εγγραμματισμού. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι παραπάνω σχέσεις παραμένουν στατιστικά σημαντικές ακόμη και όταν ένα σύνολο άλλων μεταβλητών (π.χ ο γάμος, το μέγεθος της οικογένειας, η αστικοποίηση, ο πληθυσμός των αλλοδαπών, το διαθέσιμο εκπαιδευτικό προσωπικό και οι εγγεγραμμένοι μαθητές) εμπεριέχονται στο οικονομετρικό μας υπόδειγμα. Τέλος, τα αποτελέσματα της μελέτης μου καταδεικνύουν σημαντικές διαφορές στα ποσοστά εγγραμματισμού κατά φύλο και γεωγραφικό διαμέρισμα.